

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 4.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.4.8>

УДК 364.2

О. М. Сазонець,

д. е. н., професор, професор кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6521-7815>

А. Є. Гессен,

к. е. н., директор рекреаційного підприємства «Червоний Маяк»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0642-2242>

Н. Г. Яковлева-Мельник,

старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1266-1813>

О. В. Седлецька,

старший викладач кафедри туристичного та готельно-ресторанного бізнесу, ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1754-9150>

**ФІНАНСУВАННЯ БЕЗБАР'ЄРНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВИ ОРГАНІВ
ВЛАДИ В СФЕРІ ІНКЛЮЗІЇ**

*O. Sazonets,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Tourist
and Hotel and Restaurant Business, Dnipro Humanitarian University*

*A. Hessen,
PhD in Economics, Director of the recreational enterprise
'Chervonyy Mayak'*

*N. Yakovleva-Mel'nik,
Senior Lecturer of the Department of Tourism and Hotel and
restaurant business, Dnipro Humanitarian University*

*O. Sedletska,
Senior Lecturer of the Department of Tourism and Hotel and
restaurant business, Dnipro Humanitarian University*

FUNDING FOR BARRIER-FREE ACCESS AND GOVERNMENT INITIATIVES IN THE FIELD OF INCLUSION

Надзвичайно важливим є вдосконалення системи фінансування безбар'єрності та розробка ініціатив органів влади в сфері інклюзії. За умови низького рівня фінансування особливо важливим є проекти приватно-державного партнерства в цій сфері. Ці питання було проаналізовано в представленому дослідженні.

Соціальні програми в сфері інклюзії реалізуються в Україні в умовах проведення військових дій та нестачі фінансів коштів. Не дивлячись на різні джерела фінансування програм з розвитку безбар'єрного середовища, загальний низький рівень фінансових можливостей негативно впливає на динаміку їх запровадження. Розглянуто великі проекти в сфері інклюзії. Проаналізовано діяльність органів державного управління в сфері інклюзії.

Велику роль у процесах державного регулювання та налагодженні фінансових механізмів запровадження інклюзії в нашій країні відіграють

Міністерство соціальної політики України та Міністерство молоді та спорту України.

Improving the system of financing barrier-free accessibility and developing government initiatives in the field of inclusion is extremely important. Given the low level of funding, public-private partnership projects in this area are especially important. These issues have been analyzed in this study.

Social programs in the field of inclusion are being implemented in Ukraine in the context of military operations and lack of funding. Despite the various sources of funding for programs to develop a barrier-free environment, the overall low level of financial capacity negatively affects the dynamics of their implementation.

It is determined that funding for barrier-free projects in Ukraine comes from various sources: the state budget, city and regional budgets, public funds, grants and assistance from international partners.

The following projects in the field of inclusion are analyzed: the Movement Without Barriers project, which is funded by local communities, the Investing in Social Protection for Inclusion, Resilience and Efficiency (INSPIRE) project, which aims to increase the targeting, efficiency and sustainability of the social safety net by supporting structural reform measures and financing 29 types of social assistance and transferred USD 1.2 billion to the state budget, the eRobota project of the Ministry of Economy, which compensates employers for the costs of employees' This system will be implemented in an online environment and in a physical barrier-free space.

The article also analyzes the activities of the Ministry of Education and Science of Ukraine in the field of expanding opportunities for inclusive education and the State Agency for Tourism Development in creating a barrier-free map in cooperation with private structures and public organizations.

The Ministry of Social Policy of Ukraine and the Ministry of Youth and Sports of Ukraine play a particularly important role in the processes of state regulation and the establishment of financial mechanisms for the introduction of inclusion in our

country. The article emphasizes the importance of implementing European programs to create an inclusive environment in Ukraine

Ключові слова: *фінансування, безбар'єрність, програми, інклюзія, органи влади, військові дії*

Keywords: *funding, barrier-free access, programs, inclusion, authorities, military actions*

Постановка проблеми. В Україні питання інклюзії та безбар'єрності традиційно розглядаються в контексті політики у сфері інвалідності та політики щодо осіб з інвалідністю. Однак міжнародний досвід показує, що такий методологічний підхід є досить вузьким і не характерним для сучасної європейської та світової практики. Розвинені країни вважають більш ефективною ширшу державну політику інклюзії та безбар'єрності, яка охоплює не лише людей з функціональними порушеннями та інвалідністю, а й людей похилого віку, матерів з дітьми до шести років, дітей, позбавлених батьківського піклування, та молодь. Це створює більші можливості для включення різних груп громадян у соціальні процеси. Спеціальна політика реалізується для інтеграції національних меншин та мігрантських спільнот. Одним із ключових елементів цього процесу є проведення антидискримінаційної політики щодо меншин та забезпечення справжньої рівності між представниками різних груп у різних сферах соціального, політичного та економічного життя. Комплексні підходи до усунення соціальних бар'єрів є частиною процесів управління різноманітним та стратегічних програм соціальної інтеграції.

Слід зазначити, що ефективна державна та муніципальна політика, спрямована на усунення бар'єрів для повноцінної участі та включення громадян в економічне та соціальне життя своїх громад, не лише захищає їхні фундаментальні права та покращує їхній комфортний спосіб життя і добробут, але й знижує загальну соціальну напруженість та прискорює економічний

розвиток держави. І навпаки, слабка інтеграція систем охорони здоров'я, освіти, соціального захисту, інфраструктури, технологій та ринку праці негативно впливає на об'єктивні показники країни (переконливим свідченням цього є, наприклад, Індекс людського розвитку Всесвітнього економічного форуму). Однак, соціальні програми в сфері інклюзії реалізуються в Україні в умовах проведення військових дій та нестачі фінансів коштів. Не дивлячись на різні джерела фінансування програм з розвитку безбар'єрного середовища, загальний низький рівень фінансових можливостей негативно впливає на динаміку їх запровадження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною основою статті є праці авторитетних науковців, які досліджують проблеми створення безбар'єрного простору та особливості застосування безбар'єрних підходів у різних сферах економіки, суспільного життя, в громадських просторах. Ці проблеми досліджували такі вітчизняні науковці, як О.М. Вівсянник [3, 4], О.С. Зінов'єва [1], О.В. Карпеко [2], А.Р. Ляшенко [2], І.Л. Сазонець [3, 4] та ін. У своїх роботах ці вчені ретельно вивчали питання економічних передумов створення безбар'єрного простору, форми та тенденції державного регулювання інклюзивної діяльності в країні, умови формування безбар'єрного простору в публічних просторах з боку держави, розробку законодавчих та нормативно-правових актів, що регламентують функціонування безбар'єрного простору. Разом з тим, новизна теми та стрімкий розвиток процесів впровадження принципів інклюзії у життя суспільства змушують науковців активно проводити додаткові дослідження в цій галузі.

Мета дослідження. Українське суспільство стикається з низкою викликів, пов'язаних з проблемами, з якими стикаються різні маломобільні групи населення щодо повного та безбар'єрного доступу до освіти, ринку праці та державних адміністративних послуг. Важливим залишається створення безбар'єрного життєвого середовища в публічній сфері та доступу до об'єктів інфраструктури. Цільовими групами для реалізації державних стратегій,

політик, заходів та проектів, спрямованих на створення безбар'єрного середовища життєдіяльності в соціальній та освітній сферах, просування комплексних підходів до інклюзивного дизайну та забезпечення доступності до об'єктів інфраструктури, є маломобільні групи населення, люди старше 50 років, сім'ї з дітьми віком до шести років, діти та дорослі з інвалідністю, молодь, особливо в контексті працевлаштування. Надзвичайно важливим є вдосконалення системи фінансування безбар'єрності та розробка ініціатив органів влади в сфері інклюзії. За умови низького рівня фінансування особливо важливим є проекти приватно-державного партнерства в цій сфері. Саме ці питання було проаналізовано в представленому дослідженні.

Виклад основного матеріалу. Безбар'єрність – це повноцінне життя кожної людини, без обмежень пересування, отримання інформації, це доступність різних локацій для всіх верств населення. Так, в Україні протягом останніх років для людей з інвалідністю в парках і заповідниках встановлено 41 брайлівський стенд, у тому числі 12 у 2024 році, функціонують 9 туристичних маршрутів, 11 приміщень (офіси, візит-центри, музеї), 15 зон відпочинку, доступно 57 цифрових панорам та 20 віртуальних турів. З 2021 року Програма розвитку ООН (далі ПРООН) в Україні тісно співпрацює з Урядом України для прискорення впровадження принципів безбар'єрності в Україні та надає широку підтримку в реалізації Національної стратегії зі створення безбар'єрного простору в Україні та підтримку Плану дій (до 2030 року); підтримує ініціативи, пов'язані з безбар'єрною грамотністю, цифровою доступністю та безбар'єрним спілкуванням. Сьогодні ПРООН також реалізує ініціативи для сприяння доступності інформації в кризових ситуаціях, а також для більш інклюзивного гуманітарного реагування.

Національна стратегія формування безбар'єрного середовища в Україні до 2030 року була ухвалена в 2021 році, а створення безбар'єрного середовища реалізується за шістьма основними напрямками:

- соціальна та громадянська інклюзія – рівні можливості для участі всіх людей та соціальних груп у житті громад та держави;

- освітня інклюзія – створення рівних можливостей і вільного доступу до здобуття освіти, навчання впродовж життя;
- економічна інклюзія – створення умов і можливостей для працевлаштування та підприємницької діяльності не залежно від віку та статі (для молоді, людей похилого віку, жінок, людей з обмеженими можливостями тощо);
- інформаційна інклюзія – доступ до інформації в різних форматах і з використанням технологій, що враховують потреби та здібності людей;
- цифрова інклюзія – забезпечення доступу до інформації, комунікацій, публічних та інших послуг онлайн для всіх соціальних груп, включаючи людей похилого віку, людей з обмеженими можливостями, людей, які проживають у сільській місцевості тощо;
- фізична інклюзія – створення середовища, де громадські будівлі та громадські місця, транспорт і послуги фізично доступні[5].

Фінансування проектів безбар'єрності в Україні здійснюється з різних джерел: з державного бюджету, міського та обласного бюджетів, державних коштів, грантів та допомоги міжнародних партнерів.

Одним із ключових проектів став «Рух без бар'єрів». Проект передбачає: облаштування безбар'єрних перехресть, переходів, навчальних закладів, громадського транспорту; встановлення навігаційних знаків та тактильної розмітки для забезпечення безпеки та комфорту всіх громадян; створення повноцінної системи, яка дозволяє кожному зручно пересуватися містом. Сьогодні цей проект реалізується в 15 пілотних населених пунктах. В Києві розробили маршрут протяжністю 2,5 км, який включає: 325 об'єктів, з них 229 – приватної власності, 18 – комунальної, 17 – державної; три школи, чотири дитсадки, 50 об'єктів транспортної інфраструктури; 172 бізнес-об'єкти, серед яких кафе, ресторани, магазини, аптеки. Держава фінансуватиме державні об'єкти на маршрутах, а інші витрати – за рахунок міського та обласного бюджетів, державних коштів, грантів та допомоги міжнародних партнерів. В майбутньому планується створити національний цифровий додаток для

відстеження стану безбар'єрних маршрутів. За попередніми розрахунками, реконструкцію маршрутів у всіх пілотних містах планують розпочати цього року. На сьогоднішній день до проекту виявили бажання приєднатися понад 800 громад, а до 2030 року планується охопити 90% соціально значущих об'єктів країни.

Проект «Інвестиції в соціальний захист для інклюзії, стійкості та ефективності» (INSPIRE), затверджений у листопаді 2023 року має на меті підвищити адресність, ефективність і стійкість мережі соціального захисту шляхом підтримки заходів структурної реформи та фінансування 29 видів соціальної допомоги. Проект INSPIRE перерахував до державного бюджету 1,2 мільярда доларів США. З лютого 2022 року, працюючи з партнерами з розвитку, Світовий банк мобілізував понад 41 долар США мільярдів доларів на фінансову підтримку України, з яких на сьогоднішній день виплачено понад 35 мільярдів доларів США[6, 7].

Ініціатива «Безбар'єрне фінансування» була заснована окремими фахівцями, які об'єднували небайдужість до прав людей з обмеженими можливостями та фінансової інтеграції, які визнали прогалину у фінансовій інтеграції людей з інвалідністю та взяли на себе зобов'язання працювати разом і залучати інших, щоб змінити це. В 2023 році Міністерства економіки продовжувало активізувати розвиток підприємництва через проект eRobot. Крім того, розробляло програми активного працевлаштування, які фінансово заохочують роботодавців брати на роботу людей, яким важко знайти роботу. Наразі Мінекономіки розробило Порядок компенсації роботодавцям витрат на адаптацію робочих місць та працевлаштування людей з інвалідністю. Очікується, що 35 тис. роботодавців за допомогою активних програм зайнятості забезпечать роботою 60 тис. осіб. Протягом 2024 року Уряд та центральні органи виконавчої влади реалізували 895 заходів, виконавши 89% запланованих проєктів щодо безбар'єрності. Завдяки державним програмам грантів, мікрогрантів, працевлаштування людей з інвалідністю та ваучерів для

отримання нових кваліфікацій знайшли роботу або опанували нову професію 330 тис. осіб. В 2023 році їх було 295 тисяч.

Підтримку вже отримали 25 тисяч грантоотримувачів, а загальний обсяг фінансування склав 5,4 мільярда гривень. Завдяки цій ініціативі у 2024 році було створено 44 тисячі нових робочих місць[8].

Оновлена стратегія Національного банку України спрямована на розширення інклюзії та створення доступної фінансової системи. Національний банк України (НБУ) частково оновив свою корпоративну стратегію та додав заходи, спрямовані на розширення фінансової інклюзії та забезпечення доступності фінансового сектору. Ці ініціативи є надзвичайно важливими для української фінансової системи в умовах війни. Тому стратегія Центрального банку України зосереджена на актуальних питаннях, зокрема, на реінтеграції та відновленні фінансової інфраструктури на територіях, прилеглих до зон бойових дій. Найголовніше, що вищезазначені дії забезпечать клієнтам (у тому числі особам з інвалідністю) фізичний доступ до фінансових послуг. Наприклад, з цією метою Банк Греції планує заохочувати фінансові установи адаптувати свої відділення відповідно до рекомендацій щодо доступності. Національний банк Греції також планує запровадити найкращі міжнародні практики для оптимізації надання дистанційних фінансових послуг, наприклад, для осіб з інвалідністю, які не можуть відвідувати банківські відділення. Інновації у банківському та фінансовому секторі мають відігравати ключову роль у полегшенні доступу до фінансових послуг для людей з інвалідністю та підвищенні їхньої фінансової незалежності.

Ці дії будуть реалізовуватися разом з подальшим розвитком ініціативи Power Banking 2.0 (в рамках цілі «Модернізація фінансових послуг»). Зокрема, її метою є забезпечення сталого та стабільного доступу до фінансових послуг для всіх на територіях, наближених до зони бойових дій, та на територіях з низьким рівнем фінансової інклюзії. У травні 2023 року Національний банк України оприлюднив Стратегію фінансової стійкості для протидії російській

агресії та відновлення країни. Це гнучкий документ, який буде регулярно оновлюватися у відповідь на непередбачувані зовнішні обставини.

Міністерство освіти і науки України надає великого значення розвитку інклюзивної освіти. кількість інклюзивних груп закладів дошкільної освіти - 7658, в них вихованців з особливими освітніми потребами – 15297, кількість інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти – 33397, в них учнів з особливими освітніми потребами – 47610, кількість спеціальних груп закладів дошкільної освіти - 3 027, в них вихованців з особливими освітніми потребами - 34 531, кількість спеціальних класів закладів загальної середньої освіти – 728, в них учнів з особливими освітніми потребами – 6179 [9].

Кількість учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти за останні п'ять років зростає майже вдвічі (Таблиця 1).

Таблиця 1. Показники інклюзії в закладах загальної середньої освіти[9]

№	Навчальний рік	Кількість учнів з особливими освітніми потребами	Кількість інклюзивних класів
1	2020/2021	25078	18681
2	2021/2022	32686	23216
3	2022/2023	33861	24995
4	2023/2024	40354	29321
5	2024/2025 (оперативна інформація)	47610	33397

За останніми даними, станом на 1 січня 2025 року в Україні створено 700 комплексних ресурсних центрів. В умовах воєнного стану продовжують функціонувати 674 ІРЦ, які надають комплексну психолого-педагогічну оцінку розвитку, корекційно-розвиткові послуги, а також психолого-педагогічний супровід у навчальному процесі дітям з особливими освітніми потребами, у тому числі ВПО; 47 центрів знаходяться на тимчасово окупованих територіях (8 - у Донецькій області, 22 - у Запорізькій, 9 - у Луганській, 8 - у Херсонській областях). Приміщення 45 центрів зруйновані/зруйновані і не можуть використовуватися за призначенням.

Відповідно до підпункту 4 пункту 8 Положення про ІРЦ № 545, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 року, центри співпрацюють із закладами освіти, зокрема шляхом участі в діяльності їхніх працівників з індивідуального психолого-педагогічного супроводу, у складанні програм особистісного розвитку та надання методичних консультацій і допомоги педагогічним працівникам.

Незважаючи на те, що велика кількість фахівців змінила місце проживання в Україні або емігрувала, 81% (4015) педагогічних працівників (логопедів, дефектологів, вчителів-логопедів, ерготерапевтів, реабілітологів, практичних психологів) продовжують працювати в громадських освітніх центрах.

Запущено онлайн-портал «ІРЦ АУ», який надає багато можливостей для батьків та педагогів дітей з особливими потребами:

- можливість знайти найближчий до місця проживання ІРЦ;
- подати заявку на проведення комплексної дистанційної оцінки;
- створити обліковий запис користувача та отримувати результати комплексної оцінки від телереабілітаційного центру;
- спростити процес для мешканців, які проходять комплексну оцінку.

З 2022 року ВПО зможуть проводити комплексну оцінку травмованих дітей, надавати психолого-педагогічний супровід в освітньому процесі, за необхідності, та консультувати вчителів щодо організації навчання та психологічної підтримки.

Крім того, Міністерство освіти і науки України готує навчальні матеріали для учнів з особливими потребами та виділяє кошти на облаштування доступних місць (пандуси, спеціальні класи, місця в закладах харчування, знаки та плакати тощо).

Державне агентство з розвитку туризму реалізує масштабні проекти зі створення безбар'єрного середовища. Перші результати співпраці Державного агентства розвитку туризму з громадською організацією «Місто самотніх» щодо створення карти доступного туризму в Україні були презентовані на

спеціальному заході Національного туристичного саміту «Туристичні міста та регіони».

Війна принесла нові виклики для української індустрії гостинності, збільшивши потребу в доступності та інклюзивності. Тому одним із головних завдань організації є не лише сприяння розвитку туристичної інфраструктури та забезпечення максимальної доступності для туристів, а й інформування туристів про рівень доступності туристичних об'єктів. Створення мапи туристичної доступності є важливим кроком на шляху до інклюзивності у повсякденному житті

Наразі карта включає близько 600 об'єктів у різних регіонах України, в тому числі 70 готелів, велика кількість яких розташовані в Закарпатській області. Окрім готелів, на карті представлені дані про доступність парків, музеїв, кафе, кафетеріїв, притулків, медичних закладів і навіть бібліотек та громадських центрів. Крім того, для зручності користувача, кожна локація має текстовий перелік характеристик доступності. Зокрема, можна побачити, чи розташовані входи на одному рівні з землею, чи є в будівлях невеликі за висотою пройоми, чи є в закладах розміщення номери для людей з інвалідністю тощо[10].

ДАРТ надав дані карти представникам міської ради та відповідних відділів туризму обласної військово-цивільної адміністрації, які проаналізували ситуацію з доступністю за допомогою чек-листа, розробленого «Містом ЛУН» та «Безбар'єрною Україною» з метою створення рівних можливостей для всіх українців. Це партнерство є прикладом державно-приватного партнерства, в якому соціально значущі проекти реалізуються за ініціативи органів державної влади та фінансуються приватними компаніями.

Висновки. Особливо велику роль у процесах державного регулювання та налагодженні фінансових механізмів запровадження інклюзії в нашій країні відіграють Міністерство соціальної політики України та Міністерство молоді та спорту України. Дослідження діяльності цих органів державного регулювання повинно стати об'єктом окремого наукового дослідження. Також

необхідно підкреслити роль міжнародних організацій в розвитку інклюзії в Україні. Міжнародним співтовариством визначено Пріоритети на 2025 рік, що включають покращення доступності в громадах та концентрацію зусиль, щоб перетворити цю політику від рівня планування до факту реальної реалізації. Рада Європи відіграла ключову роль у підтримці Національної стратегії України, фінансуючи такі ініціативи, як проєкт «Безбар'ерна грамотність», який сприяє доступності та інклюзії в регіонах. Крім того, для науковців нашої країни доступні наукові проєкти із фінансуванням країн Європи в сфері інклюзії та безбар'єрності.

Література

1. Зінов'єва О.С. Безбар'єрне проектування як елемент екологічного підходу до формування архітектурного середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. 2020. Вип. 56. С. 203-217.
2. Ляшенко А.Р., Карпеко О.В. Генезис організаційно-правового забезпечення публічного управління у сфері безбар'єрного розвитку туризму в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління*. 2023. Вип. 2. С. 47-55.
3. Вівсянник О.М., Сазонець І.Л. Формування безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах на основі реалізації принципів охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2024. № 3. – URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230> (дата звернення: 28.12.2024).
4. Вівсянник О.М., Сазонець І.Л. Передумови формування державою безбар'єрного простору в санаторно-курортних закладах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 208-212.
5. Національна стратегія формування безбар'єрного середовища в Україні до 2030 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення 30 03.2025 р.).

6. Фінансова допомога для України. World Bank, March 1, 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine> (дата звернення: 30.03.2025 р.).
7. UKRAINE Human Development Update In Focus: Disability and Inclusion URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099032824073057091/pdf/P1812361d6feb006c1a506192390987152a.pdf>) (дата звернення: 30.02.2025 р.).
8. The European Social Charter. Meeting of the Barrier-Free Council in Ukraine URL: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/-/meeting-of-the-barrier-free-council-in-ukraine-results-of-2024-and-objectives-for-2025> (дата звернення: 30.03.2025 р.).
9. Інклюзивне навчання: статистичні дані. Офіційний сайт МОН України. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 30.03.2025 р.).
10. ДАРТ та ЛУН презентували Mapу безбар'єрності: Туризм. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-ta-lun-prezentovali-mapu-bezbar-iernosti-turizm-na-yakiy-naznachen-riven-dostupnosti-turistichnih-lokaci> (дата звернення: 30.03.2025 р.).

References

1. Zinov'ieva, O.S. (2020), "Barrier-free design as an element of an ecological approach to the formation of the architectural environment", *Suchasni problemy arkhitektury ta mistobuduvannia*, vol. 56, pp. 203-217.
2. Liashenko, A.R. and Karpeko, O.V. (2023), "Genesis of organizational and legal support for public administration in the field of barrier-free development of tourism in Ukraine", *Visnyk Natsional'noho universytetu tsyvil'noho zakhystu Ukrainy. Serii: Derzhavne upravlinnia*, vol. 2, pp. 47-55.
3. Vivsiannyk, O.M. and Sazonets, I.L. (2024), "Prerequisites for the state creation", *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, vol. 3, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/3230> (Accessed 28.12.2024).

4. Vivsiannyk, O.M. and Sazonets, I.L. (2024), “Prerequisites for the formation of a barrier-free space in sanatoriums and resort institutions by the state”, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 6, pp. 208-212.

5. Cabinet of Ministers of Ukraine (2021), Resolution “National Strategy for Creating a Barrier-Free Environment in Ukraine by 2030”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (Accessed 30.03.2025).

6. World Bank (2024), “Financial Assistance for Ukraine”, available at: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine/brief/world-bank-emergency-financing-package-for-ukraine> (Accessed 30.03.2025).

7. World Bank (2024), “UKRAINE Human Development Update In Focus: Disability and Inclusion”, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099032824073057091/pdf/P1812361d6feb006c1a506192390987152a.pdf> (Accessed 30.02.2025).

8. The European Social Charter (2024), “Meeting of the Barrier-Free Council in Ukraine”, available at: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/-/meeting-of-the-barrier-free-council-in-ukraine-results-of-2024-and-objectives-for-2025> (Accessed 30.03.2025).

9. Ministry of Education and Science of Ukraine (2025), “Inclusive Education: Statistical Data”, available at: <https://mon.gov.ua/osvita-2/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (Accessed 30.03.2025).

10. State Agency for Tourism Development of Ukraine (2024), “DART and LUN Presented the Barrier-Free Map: Tourism”, available at: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dart-ta-lun-prezentovali-mapu-bezbar-iernosti-turizm-na-yakiy-naznachen-riven-dostupnosti-turistichnih-lokaciy> (Accessed 30.03.2025).

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025 р.